

**Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta**

**Katedra pomocných věd historických a archivního studia
Historické vědy – pomocné vědy historické**

Mgr. Marie Tošnerová

**Raně novověké narativní prameny k dějinám českých měst
Early Modern Narrative Sources from Czech Towns**

TEZE DISERTAČNÍ PRÁCE

vedoucí práce – Prof. PhDr. Marie Bláhová, DrSc.

2012

Předkládaná práce se zabývá městskou historiografií počátku raného novověku a představuje rozšířenou a prohloubenou verzi monografie Kroniky českých měst z předbělohorského období. Úvod do studia městského kronikářství v Čechách v letech 1526–1620, vydanou na sklonku roku 2010 v edici Studie o rukopisech. Shrnuje výsledky dlouholetého výzkumu historiografických pramenů uložených v mnoha institucích, vztahujících se k dějinám českých měst. Studie je prioritně zaměřena na raně novověké městské kronikářství v Království českém, konkrétně na jeho vznik a vývoj v předbělohorském období, které je zde vymezeno léty 1526 a 1620. Vzhledem k dobovému chápání jednotlivých typů historiografické tvorby, které nedovoluje jednoznačně zařadit studovaná díla do určitého literárního žánru, byly do výzkumu zahrnuty i ty práce, které ne vždy zcela splňují kritéria kroniky. Spíše okrajově jsou zde zmiňovány další historiografické prameny literárního charakteru, jako jsou především humanistické topografie a panegyrická díla. Práce sleduje genezi a následný vývoj městských narativních historiografických pramenů, zejména jejich recepci současníky a následovníky, a pokouší se o jejich klasifikaci. Pozornost je věnována také osobám autorů těchto prací, jejich vzdělání, erudici a sociokulturnímu prostředí, v němž se pohybovaly a které ovlivňovalo jejich literární tvorbu. V neposlední řadě jsou kroniky zkoumány z hlediska obsahu zachycených událostí, které informují o myšlenkovém světě autorů i vrstvy, kterou reprezentovali. Pouze okrajově jsou v předkládané práci zmíněny osobní pamětní záznamy jednotlivých měšťanů, neboť u většiny převažují informace o vlastní rodině, případně o její majetkové situaci, nad zprávami o dění ve městě a jeho okolí. Ani pro předbělohorské období, ani pro následující epochu baroka nebyla doposud problematika městské historiografie komplexněji zpracována. Z tohoto důvodu je u většiny kapitol, věnovaných kronikářství určitého města, uvedena zmínka také o jeho mladších kronikách z období raného novověku.

Dosažené výsledky jsou v předkládané práci rozděleny do dvou základních částí. V první je pozornost věnována problematice městské historiografie v předbělohorském období obecně s důrazem na Čechy a je zde také zahrnut metodicko-teoretický výklad. Druhou, podstatnou část práce tvoří komentovaný soupis historiografických děl z vybraných měst, pro který se kritériem výběru stala existence městské kroniky z předbělohorské doby. Soupis je řazen abecedně podle lokalit a historiografické prameny jsou uvedeny v chronologickém pořadí. Závěr práce tvoří soupis studovaných pramenů a použité literatury.

Města jsou neodmyslitelnou součástí naší společnosti již od 13. století. O jejich přesném počtu ve středověku ani v předbělohorské době nemáme dochován dostatek zpráv. Neexistuje žádný pramen, který by oficiálně evidoval města a městečka k určitému datu. Podle odhadů moderních historiků mohl jejich počet v 16. století dosáhnout až 500. Přestože městských aglomerací bylo v Čechách počátkem raného novověku poměrně značné množství, historiografických prací městské provenience sepsaných před rokem 1620, které jsou věnovány vzniku a vývoji příslušného města, se dochovalo do dnešní doby podstatně méně.

Počátky práce s narativními prameny českých měst sahají až do 17. století k Bohuslavu Balbínovi a Tomáši Pešinovi z Čechorodu, kteří je využívali při své literární tvorbě. Za počátek vědeckého výzkumu pramenů městské provenience v naší historiografii je považována práce Františka Palackého *Würdigung der alten böhmischen Geschichtsschreiber*, v níž zhodnotil mimo jiné také soubor textů pocházející z městského prostředí, jenž nazval *Staré letopisy české*. Od této doby vznikla celá řada studií a monografií, věnovaná této problematice i otázkám vývoje měst a jejich obyvatel, které výrazně přispěly k rozšíření našich vědomostí. Je třeba však s lítostí konstatovat, že přes všechny snahy, vyvíjené již od 18. století, neexistuje u nás do dnešní doby žádná ediční řada, která by systematicky zpřístupňovala narativní prameny městské provenience.

Městská historiografie raného novověku představuje různorodý soubor textů, které spojují jen určité znaky společné více dílům. Současná literárněvědná typologie tak představuje pouze základní rámec pro jejich určení a při posuzování historiografické tvorby předbělohorského období je třeba věnovat pozornost způsobu a charakteru zachycení skutečnosti, příznačných pro svou dobu, takových, které byly považovány za důležitý znak historického spisování v období humanismu. Většina historiografických děl je smíšená a nelze je jednoznačně zařadit do určitého literárního žánru. Název kronika je v naší starší literatuře pro vyprávění o minulosti zcela běžně užíván po různá historiografická narativní díla; v případě městského kronikářství se také objevuje pro tento druh spisování název paměti. Výslovně je však slovem kronika označeno jen několik málo děl městské historiografie raného novověku. V předbělohorské době, se pod pojmem historie rozuměly spisy s vysokou odbornou úrovní, zatímco ostatní díla historického rázu nesla název kroniky. Teoretická a metodologická stanoviska historiografické práce naznačil Daniel Adam z Veleslavína ve své předmluvě ke knize

Kroniky dvě o založení země české, vydané v roce 1585. Za povinnost kronikáře považoval vypsát chronologicky minulé události, které uvážlivě vybral z pramenů. Měšťtí kronikáři svá díla nazývali různě, ať už kronika či paměti, a jejich obsah i styl závisely zcela na autorově libovůli.

Ve druhé polovině 16. století se stala města hlavním představitelem kulturního dění. Měšťané se i ve svých kulturních zájmech orientovali především na praktické potřeby pozemského života a měšťanští autoři se soustředili na ty literární žánry, které odpovídaly zájmům měst. Do čela literárního vývoje této doby se dostala vzdělavatelná a mravoučná literatura, většinou bez větší umělecké hodnoty. České dějepisectví předbělohorské doby navázalo na středověké tradice, ale od druhé poloviny 16. století převládal humanistický styl spisování. Humanistické chápání dějin, počátky zájmu o teoretické problémy historie a kritický přístup k pramenům se v Čechách objevily za vlády Ferdinanda I., kdy tradiční myšlení konce středověku bylo zcela narušeno idejemi reformace, pronikajícími do naší země ze sousedního Německa. Je třeba však poznamenat, že přes přijetí humanismu a akceptování jeho pravidel se kronikářství českých měst ani v této době zcela ještě nevymanilo ze středověkého způsobu zachycení skutečnosti. Bylo také silně ovlivněno reformací, která se v něm projevovala více než humanismus. Neplatí to ovšem jednoznačně pro všechna kronikářská díla. Významnou roli měl knihtisk, bez kterého by rozšíření děl i myšlenek humanismu bylo nemyslitelné.

V předbělohorském období značně vzrostl počet nově vzniklých kronik a pamětních zápisů nejrůznějšího charakteru (rodinných i úředních), které poskytují dnešnímu badateli mnoho cenného materiálu pro poznávání doby jejich vzniku, její atmosféry i myšlenkového světa tehdejších obyvatel. Vysoký počet těchto prací, vzniklých v měšťanské společnosti, je odrazem dosahu vývoje historického povědomí v prostředí českých měst a dokládá tvůrčí sílu tohoto prostředí, která byla v předbělohorském období velmi výrazná. O této skutečnosti svědčí nejen množství dochovaných kronikářských a pamětních záznamů, ale i řada dalších spisů, jejichž autory byli právě obyvatelé českých měst. Jako společné kořeny historiografické literární činnosti můžeme označit: přijetí humanismu s jeho novým pojetím historie, vynález knihtisku, který urychlil šíření jeho myšlenek, hustá síť městských partikulárních škol, která umožnila měšťanům získat vzdělání a tím upevnit jejich sebevědomí, a v neposlední řadě také objektivní životní podmínky. Předbělohorská doba byla obdobím klidu a míru, kdy českou zemi nepustošily žádné války a přes stagnaci řemeslné výroby v královských městech a jejich ústup z politické scény

panoval uvnitř městských hradeb, především ve vyšších měšťanských vrstvách, relativní blahobyť.

Kroniky českých měst mají různou podobu. Jako „klasickou“ kroniku můžeme označit díla, pro která je charakteristické souvislé vyprávění, jemuž často předchází úvod v podobě předmluvy určené čtenáři a jehož text je rozdělen do jednotlivých uzavřených kapitol, řazených obvykle chronologicky, méně pak tematicky, zahrnujících ve většině případů události jednoho roku. Je dílem jednoho tvůrce (s eventuálními pozdějšími doplňky a přípisy), který se snažil dát své práci určitou literární podobu, inspiroval se díly starších autorů a při své tvorbě byl ovlivněn panujícím humanismem. Počítal se zveřejněním své práce a tomu také odpovídá celkové ladění kroniky. Pro tato díla je příznačný neosobní přístup k zachyceným událostem, ke kterým se autor vyjadřoval jen výjimečně. Jeho hlavním záměrem bylo představit město současníkům i budoucím generacím v té nejlepší podobě a zdůraznit jeho význam; této své představě také přizpůsobil výběr zaznamenaných událostí. Často své líčení podpořil opisem důležitých písemností. Někteří autoři tvořili tyto své práce s vědomím a podporou městské samosprávy. Ne u všech kronik tohoto typu byl dodržen jednotný charakter práce, u některých docházelo v průběhu spisování ke změnám stylu záznamů, a tak původně oficiální díla místy přecházejí do jiných literárních žánrů. Další typ městské kroniky představují práce soustřeďující svou pozornost na současnost autora, s občasnými retrospektivními zápisy.

Mezi městské kroniky lze započítat také spisy vzniklé jako reakce na momentální aktuální situaci a zabývající se pouze – v širokých souvislostech – jednou jedinou záležitostí. Kroniky tohoto typu, jakási odezva na určité jednání s prvky obhajoby stanoviska pisatele či strany, kterou reprezentuje, popisují obvykle spor města s jeho vrchností. Jsou typické pro středověk, ale nalézáme je i v předbělohorském období. Poněkud odlišný charakter má práce staroměstského kancléře Sixta z Ottersdorfu, vzniklá jako reakce na události let 1546–1547. Svým obsahem stojí na samé hranici kronikářské práce, přesto ji lze, s určitými výhradami, do kategorie městského kronikářství zařadit.

Dalším a velmi častým typem narativního pramene městské historiografie jsou stručné analistické záznamy jednotlivých měšťanů, popisující ty události z městských dějin, které jejich autor považoval za nejdůležitější. Tyto prameny mají velice blízko k dalšímu typu písemností, jež se také ve větší míře objevují teprve v předbělohorském století, a to k rodinným či osobním zápiskům. V předbělohorském období se objevují i

první měšťanské deníky, ať už ve formě samostatných spisů nebo poznámek vpisovaných do tištěných efemerid.

Pokud jde o městské pamětní knihy, nelze ani tyto sem zahrnout, neboť představují materiály úřední povahy, kde jsou jen výjimečně uvedeny zápisy narativního charakteru. Zvláštní postavení mezi předbělohorskými pamětními knihami českých měst zaujímá *Pamětní kniha českobudějovického písaře Jana Petříka z Benešova*, která sice byla založena a vedena jako úřední kniha, avšak obsahuje několik rozsáhlejších historiografických celků (kronikářské zprávy z města, pojednání o českých panovnících, zpráva o počasí), a proto byla studována v rámci výzkumu městských kronik.

Hovoříme-li o historiografických narativních pramenech vztahujících se k českým městům, je třeba také zmínit panegyrické spisy (laudes, topografie), typické pro humanistickou tvorbu. Byly psány latinsky a určeny pro tisk a také tiskem vycházely. Zprávy o životě ve městě předbělohorské doby je možné nalézt také v kázáních; tato jsou však v předkládané práci zmiňována pouze okrajově, neboť pro jejich širší využití zatím scházejí potřebné podklady.

Nejstarší dnes dochovaná městská kronika, popisující současné události, byla sepsána v západních Čechách v původně královském městě Loket, chronologicky následují díla pražských kronikářů: Jiřího Píseckého, neznámého novoměstského měšťana a Bartoše písaře. Možná se také v první polovině 16. století začalo s tvorbou kroniky či spíše pamětních zápisů v Žatci. Od poloviny téhož století pak počet městských kronik a pamětních záznamů městské a měšťanské provenience prudce vzrůstá. Rozmach městského kronikářství přerušila násilná rekatolizace a třicetiletá válka. V důsledku rekatolizace odešla značná část městské inteligence do exilu, kde pokračovala historiografie v předbělohorské podobě.

Kronikářské práce se, až na jednu výjimku, dochovaly v rukopisech, neboť byly určena pouze omezenému okruhu čtenářů a jsou dnes uloženy v různých sbírkách, především v Národním muzeu a Národní knihovně ČR v Praze. Do dnešní doby máme dochovány kroniky sepsané v předbělohorské době z dvaceti tří měst; k nim lze připočítat ještě kroniku mladoboleslavskou, která je datem svého sepsání sice o něco mladší, ale svým charakterem náleží spíše do předbělohorského období než do barokní historiografie.

Způsob dochování městských kronik z předbělohorské doby

Typ dochování	Město
Autograf*	Česká Lípa, České Budějovice, Horní Blatná, Cheb, Jáchymov, Jirkov?, Kadaň, Kutná Hora, Litoměřice, Loket, Louny, Most, Plzeň, Praha, Slaný, Soběslav?, Teplice, Trutnov
Opis	Benešov nad Ploučnicí, České Budějovice, Cheb, Chomutov, Klatovy, Praha, Rakovník, Žatec
Tisk	Jáchymov, Klatovy?

* Kronika města Mladé Boleslavi je též dochována v autografu.

Značný podíl na sepisování městských kronik měli městští písaři, které lze jako autory jmenovitě doložit v případě města Českých Budějovic, Litoměřic, Mladé Boleslavi, Plzně, Prahy a Teplic. U měst Jirkova, Lokte, Rakovníku a Žatce je osoba radního písaře jako autora kronikářských záznamů velmi pravděpodobná. Jako další autoři přicházejí osoby úzce spjaté s vedením města. Buď to byl přímo někdo z členů městské rady, nebo některý jiný úředník (Soběslav, České Budějovice, Cheb, Kadaň, Kutná Hora, Praha). Mimo správu města stáli autoři kronik České Lípy, Loun a Slaného. Další autory můžeme hledat v okruhu učitelů a duchovních správců (Benešov nad Ploučnicí, Česká Lípa, Cheb, Chomutov, Jáchymov, Litoměřice, Most, Praha). Společenské postavení autora mělo také výrazný vliv na výběr zpráv obsažených v kronice. Všichni autoři dosáhli určitého vzdělání, i když ne u všech ho můžeme doložit. Dalším ze základních předpokladů nutných pro historické spisování bylo dobré sociální postavení pisatelů. Pozoruhodné je, že v předbělohorské době pokračovaly v historickém spisování další generace původních autorů jen výjimečně. Pouze Kutná Hora se může pochlubit zápisky čtyř generací; záznamy Prácheňských a Dačických ovšem tvoří v tomto období skutečnou výjimku.

Většina tvůrců kronikářských prací tvořila svá díla až ve vyšším věku, někteří psali až do své smrti. Motivy, které vedly pisatele k zachycení minulosti a současnosti města, lze dnes jen těžko postihnout, a to i přes fakt, že někteří z nich uvedli tyto důvody v předmluvách svých prací. Hlavním motivem všech autorů byla snaha zanechat svědectví o dění ve městě, případně v rodině, a trochu i touha neupadnout zcela v zapomenutí. Některé z kronik nesou oficiální punc a je zřejmé, že na jejich vzniku měla určitý podíl městská správa. Je to zejména kronika Plzně, která má zcela oficiální charakter. Výslovně však můžeme doložit zájem městské rady pouze v Jáchymově, kde na její příkaz vzniklo pokračování kroniky Johana Mathesia. Vznik městských kronik ovlivnily nejen osoby autorů, ale i další skutečnosti, ať už šlo o

náboženské rozpory, konflikt s vrchností, snahu podat vysvětlení nastalé situace či zalíbit se své vrchnosti.

Pisatelé městských kronik se na svou práci předem připravovali, shromažďovali různé tištěné letáky, vyhledávali informace v knihách i v materiálech městských a farních archivů a poslouchali vyprávění pamětníků. Všechny získané poznatky pak vložili do své práce. Mezi nejoblíbenější tištěná díla, ze kterých autoři historiografických prací čerpali, byla Kronika česká Václava Hájka z Libočan a Kalendář historický Daniela Adama z Veleslavína. I když nemáme dochován dostatek přímých důkazů, lze se domnívat, že svou literární činnost zahájili vždy až po určité přípravě. Teprve v průběhu doby se některá kronikářská díla stávají kronikou současnosti a přeměňují se v osobní výpověď (například kronika České Lípy či Mladé Boleslavi).

Městská kronika v předbělohorské době plnila především roli zachování kolektivní paměti, vznikala podle určitých pravidel a její text měl vnést svým uspořádáním faktů jistý řád do poznávání minulosti i současnosti. Snaha o přesnost, o zařazení událostí do historického kontextu, která se projevovala formou přesné datace, byla jedním hlavních požadavků humanistické historiografie, ale z řady chyb a omylů právě v chronologii je zřejmé, že správné zařazení určité zprávy do časové posloupnosti dějin představovalo pro většinu autorů značný problém. Pojetí času v předbělohorském období bylo ještě středověké, čas zdaleka nebyl tak důležitý, jako je v současnosti, události odehrávající se před padesáti lety byly zrovna tak prastaré jako před třemi sty lety.

Předbělohorští autoři byli především kronikáři současnosti. Jádrem všech předbělohorských městských kronik leží v 16. století, případně je rozšířeno na počáteční dvě dekády následujícího století. Zprávy z období, které autor sám prožil, jsou také nejrozsáhlejší. Většina městských kronik zachytila současné dění, kterému předcházelo několik retrospektivních záznamů, jejichž výběr byl závislý na dostupnosti zpráv. Měl-li autor přístup k městskému archivu, byla jeho situace jednodušší. Pokud tuto možnost neměl, musel se spoléhat na ústní tradici, která byla značně nespolehlivá.

Stejně jako celý měšťanský životní styl této doby byla i kronika zaměřena především prakticky; měla pamětní i praktickou funkci: jejím hlavním úkolem, ať už vznikala z popudu městské správy či soukromé iniciativy, bylo uchovat paměť pro budoucí obyvatele města. Proto musely být její záznamy jasné a dobře srozumitelné. Měla také sloužit jako návod pro budoucí generace při jednání v určitých situacích,

kteřé město již v minulosti prožilo. Významné poselství přinášela i současníkům: osvětlením původu a minulosti města přispívala k jejich identitě a upevňování sebevědomí. Právě poukazováním na slavnou minulost dokládala pevné zakotvení města a jeho obyvatel ve stavovské společnosti, což bylo v době plné nejistot a očekávání konce světa velmi důležité. Svým stylem odpovídala způsobu myšlení měšťanské společnosti. Pisatelé se také záměrně vyhýbali hodnocení faktů; ovšem vylíčení událostí je ovlivněno jejich příslušností k určité městské vrstvě, s jejímiž názory byli pevně spjati, a tak již ve výběru a způsobu interpretace předkládané zprávy je obsaženo její hodnocení. Do kroniky zařazovali pisatelé události, které byly důležité nejen podle jejich soudu, ale též byly jako takové hodnoceny a přijímány celou měšťanskou společností či vrstvou, kterou autor reprezentoval.

Nemáme dochovány žádné přímé prameny o četbě knih v předbělohorském období, lze však předpokládat, že městské kroniky byly určeny především měšťanské společnosti. Sledování recepce a reflexe kronik v následujících generacích naráží na nedostatek pramenů. Jedním ze základních vodítek jsou dochované opisy textů. Recepce konkrétní kroniky byla velmi závislá na tom, do jakých rukou se dílo dostalo, a to nejen bezprostředně po smrti autora, ale i v pozdějších dobách. Zdá se, že kroniky, které přešly do majetku městské správy, byly využívány daleko více než ty, které zůstaly po dlouhou dobu v rukou rodiny či zmizely z radního depozitáře.

Další z cest ukazují vlastnické poznámky v knihách a místa jejich uchovávání. Ovšem doposud není zpřístupněn dostatek inventářů knihoven ze 17. a 18. století, abychom mohli na jejich základě tvořit zevšeobecňující závěry. Zůstává také otázkou, zda vlastník knihy byl skutečným čtenářem, nebo jen jejím pouhým držitelem, který získal spis jako součást dědictví, případně jako zástavu. O používání knihy vypovídají také různé grafické poznámky uvedené in margine.

Městské narativní prameny přinášejí v různé míře zprávy o všech stránkách tehdejšího života: z politické, kulturní, sociální, hospodářské i náboženské sféry. Nalezneme v nich také mnoho poznatků ze života města, neboť jejich pisatelé zachytili především události výjimečné a neobvyklé. Ať už jde o kriminální delikty, pohromy, osobní záležitosti, činnost městské rady, výstavbu města či o události širšího významu, jako byly například války s Turky a s tím spojené vybírání berní. V některých případech mohou kronikářská díla osvětlit doposud neznámá místa v minulosti daného města, zejména co se týká jeho staveb. Městské kroniky přinášejí sice poněkud roztříštěný, ale

o to barevnější a plastičtější obraz světa v té podobě, v jaké ho vnímal průměrně vzdělaný obyvatel předbělohorského města.

Kronikářská díla městské provenience jsou vysoce důležitým pramenem, jehož hodnota již dávno nespočívá jen v přinášených faktech, ale také v tom, co přečteme mezi řádky i v událostech, které autor zcela vynechal. Na kroniky nelze pohlížet očima dnešní doby ani uplatňovat současná měřítká, ale při analýze jejich textů je třeba přihlížet také k úhlu pohledu, z něhož autor událost zachytil. Svým obsahem však výrazně přispívají k poznávání individuální a kolektivní identity i představ měšťanů o světě a životě v předbělohorské době. Žádný jiný pramen nemůže přiblížit určitý úsek minulosti tak detailně a autenticky jako pamětní a kronikářské záznamy jednotlivců, které právě svým subjektivním přístupem, rozmanitostí i odlišnými úhly pohledu poskytují badateli širokou paletu nejrůznějších názorů a hodnocení tehdejších událostí.

VÝBĚR ZÁKLADNÍCH PRAMENŮ

Děčín, Státní okresní archiv, fond AM Benešov nad Ploučnicí, inv. č. 15:

České Budějovice, Státní okresní archiv, fond AM České Budějovice, sign. D 100, inv. č. 285, inv. č. 1960,

Cheb, Státní okresní archiv, fond č. 1: Archiv města Cheb – knihy, inv. č. 984, inv. č. 988, inv. č. 1004, inv. č. 1006, inv. č. 0139

Jindřichovice, Státní okresní archiv Sokolov se sídlem v Jindřichovicích, fond AM Locket, Soupis kronik č. 380

Kadaň, Státní okresní archiv v Chomutově se sídlem v Kadani, fond AM Jirkov, inv. č. 746

Kutná Hora, Státní okresní archiv, fond AM Kutná Hora, inv. č. 1291

Litoměřice, Státní oblastní archiv, Biskupská knihovna: sign. BIF 81; fond Sběrka matrik: sign. L 25/1

Litoměřice, Státní okresní archiv Litoměřice se sídlem v Lovosicích, fond AM Litoměřice, Kroniky a pamětní knihy, č. kroniky 390

Louny, Státní okresní archiv, fond AM Louny, sign. I Ch 1, inv. č. 2671

Mnichovo Hradiště, Zámecká knihovna. sign. 46 10 8, 1499, sign. 47 11 6, 1144

Nelahozeves, Lobkovická rodnická knihovna, sign. VI Ed 11

Olomouc, Metropolitní knihovna v Olomouci, sign. CO 39

Praha, Archiv hlavního města Prahy, Sběrka rukopisů, sign. T 3565

Praha, Archiv Pražského hradu, Kapitulní knihovna, sign. H XVII

Praha, Knihovna Královské kanonie premonstrátů na Strahově

Rukopisy:

sign. DA IV 1, sign. DA IV 12, sign. DA II 35, sign. DC IV 24, sign. DD III 18, sign. DD III 61, sign. DE V 13

Tisky

sign. ET X 43, přív. 4, sign. FK II 100, přív. 9, sign. FK VI 73, přív. 9

Praha, Knihovna Konventu františkánů u Panny Marie Sněžné v Praze, sign. R 13

Praha, Knihovna Národního muzea

Rukopisy

sign. V C 11, sign. VI F 43, sign. VII D 1, sign. V B 1, sign. II C 8, sign. IV B 14, sign. V F 23, sign. V G 78, sign. IV C 23

Tisky

sign. 31 C 3, sign. 31 C 7, přívazek, sign. 182 C 283, sign. 49 D 7, sign. 49 C 49

Praha, Národní archiv, fond Archiv Kolegiální kapituly vyšehradské

inv. č. 796, inv. č. 798

Praha, Národní knihovna ČR

Rukopisy

sign. XVII B 1, sign. XVII C 4, sign. XVII D 5, sign. XIX B 35, sign. XIX C 19, sign. XXII A 6, sign. XVII G 22a–c, sign. XXIII D 84, sign. XXIII D 202

Tisky

sign. 54 A 61, přívazek, sign. 10 J 93, přívazek 24, sign. 9 G 137

- klášterní knihovna Osek

sign. N 94

Teplice, Státní okresní archiv, fond Archiv města Teplice, inv. č. 439, kniha č. 438

Trutnov, Státní okresní archiv, fond AM Trutnova, inv. č. 12

Vídeň, Rakousko, Österreichische Nationalbibliothek

sign. 7745, sign. 8803*

VÝBĚR VYDANÝCH PRAMENŮ

Bartoškova kronika. K vydání připravil, poznámkami a průvodní studií opatřil Petr ZEMEK. Vydalo Muzeum J. A. Komenského v Uherském Brodě 2004.

BIENERT Karl J., Hans Kriesches Chronik der Stadt Böhmische Leipa. Rukopis v SOKA Česká Lípa, fond Sběrka rukopisů 3/2.

ČERNÁ Alena M., ČORNEJ Petr, KLOSOVÁ Markéta, Staré letopisy české (Texty nejstarší vrstvy). Prameny dějin českých, nová řada, II. díl, Praha 2003.

DVORSKÝ Jiří, Pražské paměti Jan Piláta Rakovnického z Jenštejna z let 1575–1605, PSH 7, 1972, s. 161–172.

EMLER Josef, Paměti Rakovnické od r. 1425–1639. VKČSN 1894.

FEJTOVÁ Olga, Veleslavínův Kalendář historický z majetku pražského rodu Dvorských z Gryfí Hory. Miscellanea Oddělení rukopisů a starých tisků Národní knihovny ČR 15, 1998, s. 97–124.

GÖRNER Karl, Eine handschriftliche Chronik von Komotau. MVGDB 23, 1885, s. 246–264.

GRADL Heinrich, Die Chroniken der Stadt Eger. Deutsche Chroniken aus Böhmen. Band III. Prag 1884.

JANÁČEK Josef, Sixt z Ottersdorfu, O pokoření stavu městského léta 1547. Praha 1950.

KAMPER Zdeněk, Kronika mladoboleslavská od Mistra Jiřího Kezelia Bydžovského sepsaná. Mladá Boleslav 1935.

KOCH Herbert, Die älteste Chronik der Stadt Jena (1532–1546). Jena 1937.

KOLÁR Jaroslav, Marek Bydžovský z Florentina, Svět za tři českých králů. Praha 1987.

KOLÁR Jaroslav, „Pamětná knížka“ Jana Rakovnického z let 1575–1605 a české paměti 16.–17. století. LF 90, 1967, s. 394–403.

KOVÁŘ Matěj, Pavel Mikšovic a jeho kronika lounská. SHK 1–16, 1900–1915.

MAREŠ František, Kronika budějovská, VKČSN 1920.

MENČÍK Ferdinand, Řehoře Smrčky Letopisy města Soběslavě. Musejní sborník 4, 1901, s. 21–71.

MIKULEC Jiří (s úvodem J. JANÁČKA), Mikuláš Dačický z Heslova, Paměti. Praha 1996.

PÁNEK Jaroslav, Václav Březan, Životy posledních Rožmberků. Praha 1985.

PAUDLER Adolf, Pastor Schlegels Chronik von Bensen. Benešov nad Ploučnicí 1887.

PETERS Josef, Václav Kněžoveský a jeho paměti. Slánský obzor – Ročenka musejního spolku ve Slaném 6, 1898, s. 13–56.

PETRŮ Eduard, PRAŽÁK Emil, Mikuláš Dačický z Heslova, Prostopravda – Paměti. Praha 1955.

SIEGL Karl, Die Joachimsthaler Chronik von 1516–1617 mit einer Lebensgeschichte des Johannes Mathesius als Einleitung. (Mit einem Bildnis des Johannes Mathesius.) Schlackenwerth 1923.

RENNER Jan, Nejstarší kronika král. města Rakovníka 1425–1800. Praha s. d.

SCHLESINGER Ludwig, Die Chronik der Stadt Elbogen (1471–1504). Deutsche Chroniken aus Böhmen. Band I, Prag 1879.

SCHLESINGER Ludwig, Simeon Hüttel, Chronik der Stadt Trautenau (1484–1601). Deutsche Chroniken aus Böhmen. Band II, Prag 1881.

STRNAD Josef, M. Šimona Plachého z Třebnice Paměti plzeňské. Plzeň 1883.

ŠIMÁK Josef Vítězslav, Prameny dějin českých VI., Praha 1907.

TOŠNEROVÁ Marie za spolupráce Bohumíra ROEDLA, Paměti města Žatce 1527–1609. Žatec 1996.

WIECHOWSKY Anton, Aufzeichnungen des Pfarrers Valentin Frumald in Dobern. Entnommen den zwei ältesten Kirchenmatrik der Pfarrei Dobern betreffend die Jahre 1585–1614. MNEC 34, 1911, s. 6–113.

ZYLINSKIJ Bohdan, Letopis měšťana Nového Města pražského z let 1492 až 1539. PSH 17, 1984, s. 52–89.

VÝBĚR ZÁKLADNÍ LITERATURY

BENEŠ Zdeněk, Historický text a historická kultura. Praha 1995.

BENEŠ Zdeněk, Historický text a historická skutečnost. Studie o principech českého humanistického dějepisectví. Praha 1993.

BLÁHOVÁ Marie, Klasifikace předhusitských narativních pramenů české provenience. In: 200 let PVH. Praha 1988, s. 165–200.

BLÁHOVÁ Marie, Stadt, Bürgertum und Städtewesen im Spiegel der Geschichtsschreibung. In: Diffusion des Humanismus. Studien zur nationalen Geschichtsschreibung europäischen Humanisten. Hg. von Johannes Helmrath, Ulrich Muhlack und Gerrit Walther. Wallstein Verlag. Göttingen 2002, s. 233–246.

BUCK August, Studien zu Humanismus und Renaissance. Gesammelte Aufsätze aus den Jahren 1981–1990. Wiesbaden 1991.

CORETH Anna, Österreichische Geschichtsschreibung in der Barockzeit. Wien 1950.

Česká beseda o německých i českých kronikách, pamětech a dalších vyprávěcích pramenech. Red. Hana PÁTKOVÁ, Praha 2006.

Diffusion des Humanismus. Studien zur nationalen Geschichtsschreibung europäischer Humanisten. Hg. von Johannes HELMRATH, Ulrich MUHLACK und Gerrit WALTHER. Göttingen 2002.

DRÍMAL Jaroslav, Kroniky a pamětní knihy městských písařů brněnských v době předbělohorské. Brno v minulosti a dnes 2, 1960, s. 85–99; 3, 1961, s. 93–108.

D'ELVERT Christian, Mährische und schlesische Chroniken, Brno 1861.

FEJTOVÁ Olga, Pešek Jiří, Měšťanský čtenář a české kroniky v Praze raného novověku. Opera romanica 4, 2003, s. 183–196.

FELLER Richard – BONJOUR Edgar, Geschichtsschreibung der Schweiz. Vom Spätmittelalter zur Neuzeit. Basel 1979.

Geschichtsschreibung und Geschichtsbewusstsein im späten Mittelalter. Hrsg. von Hans PATZE. Konstanzer Arbeitskreis zur mittelalterlichen Geschichte. Vorträge und Vorschungen 31. Sigmarinen 1987.

Geschichtsbewusstsein und Geschichtsschreibung in der Renaissance. Hg. von August BUCK, Tibor KLANICZAY und S. Katalin NÉMETH. Studia humanitatis. Veröffentlichungen der Arbeitsgruppe für Renaissanceforschung. Budapest 1989.

Geschichtsdenken und Geschichtsbild in Mittelalter: Ausgewählte Aufsätze und Arbeiten aus den Jahren 1933 bis 1959. Hg. von Walther LAMMERS. Darmstadt 1965.

GÖRNER Karl, Eine Handschrift des Mathäus Meisner. MGVDB 22, 1884, s. 372–378.

HALAS František Xaver, Čeští měšťanští dějepisci třicetileté války. ČMM 98, 1979, s. 137–162.

HEJNIC Josef – MARTÍNEK Jan, Rukověť humanistického básnictví 1–5. Praha 1966–1982; Dodatky A–Ž. Praha 2011.

Historiographie in Polen und in der Schweiz. Hrsg. von Krzysztof BACZKOWSKI, Krakau, und Christian SIMON, Basel. Krakov 1994.

HLOBIL Ivo, Petru Eduard, Humanismus a raná renesance na Moravě. Praha 1992.

HOSÁK Ladislav, Soupis publikovaných městských kronik (do r. 1848). Acta regionalia 1965, s. 91–97.

HRADILOVÁ Marta, Narativní prameny k dějinám města Soběslavi. Tábořský archiv 11, 2002, s. 191–205.

ISAIASZ Vera – LOTZ-HEUMANN Ute – MOMMERTZ Monika – POHLIG Matthias (edd.), *Stadt und Religion in der frühen Neuzeit. Soziale Ordnungen und Religion und Repräsentationen*. Frankfurt – New York 2007.

JUNGMANN Josef, *Historie literatury české*. Praha 1849.

KATZEROWSKI Wenzel, *Die Memorabilienbücher der Stadt Leitmeritz*. MNEC 17, 1894, s. 314–317.

KOLÁR Jaroslav, *K typologii české historické prózy z období humanismu*. FHB 11, Praha 1987, s. 171–180.

KOPECKÝ Milan, „Kronika“ a „historie“ jako literární žánry epochy renesance. *Sborník prací Filosofické fakulty Brněnské university D 27*, 1980, s. 51–60.

KOTYZA Oldřich, „Skutkům předků svých zahynouti nedají.“ Ocenění významu vyprávěcích pramenů severočeské provenience pro studium kolísání klimatu v českých zemích. In: *Česká beseda o německých i českých kronikách, pamětech a dalších vyprávěcích pramenech*. Praha 2006, s. 25–103.

KRÜGER Hans, *Das Jüngste Gericht und die alltäglichen Katastrophen. Zu Prognose und Diagnose in der spätmittelalterlichen Stadtchronistik*. In: *Der Tag X in der Geschichte*, s. 79–101.

KULCSÁR Péter, *Das Problem der gesellschaftlichen Zukunft in der Renaissance*. In: *Studien zu Humanismus und Renaissance. Gesammelte Aufsätze aus den Jahren 1981–1990*. Wiesbaden 1991, s. 33–40.

MARTÍNKOVÁ Dana, *Literární druh veršovaných popisů měst v naší latinské humanistické literatuře. Strojopis uložený v knihovně Ústavu pro klasická studia FLÚ AV ČR*.

PÁNEK Jaroslav, *Města v politickém systému předbělohorského českého státu*. In: *Česká města v 16.–18. století*. Praha 1991, s. 15–39.

PÁNEK Jaroslav, *Politický systém předbělohorského českého státu*. FHB 11, 1987, s. 41–101.

PEŠEK Jiří, *Měšťanská vzdělanost a kultura v předbělohorských Čechách 1547–1620 (Všední dny kulturního života)*. Praha 1993.

PETRŮ Eduard, *Vzdálené hlasy. Studie o starší české literatuře*, Olomouc 1996.

PETRŮ Eduard, *Zrcadlo skutečnosti: kniha o středověké, renesanční a barokní parodii*. Praha 2002.

PLETZER Karel, *Budějovické kronikářství*. In: M. Novotný, K. Pletzer, M. Sak (red.), *Encyklopedie Českých Budějovic. České Budějovice 2005²*, s. 251.

POLIŠENSKÝ Jaroslav, *České dějepisectví předbělohorského období a pražská akademie*. AUC – HUČP 4/2, 1963, s. 115–137.

RAU Susanne, *Geschichte und Konfession. Städtische Geschichtsschreibung und Erinnerungskultur im Zeitalter von Reformation und Konfessionalisierung in Bremen, Breslau, Hamburg und Köln*. Hamburg-München 2002.

RAU Susanne und Birgit STUDDT, (Hgg.), *Geschichte schreiben. Ein Quellen- und Studienhandbuch zur Historiographie (ca. 1350–1750)*. Berlin 2010.

REISENLEITNER Markus, *Frühe Neuzeit, Reformation und Gegenreformation: Darstellung, Forschungsüberblick, Quellen und Literatur*. Innsbruck 2000.

ROEDL Bohumír – KOTYZA Oldřich, *Rejstřík k neznámé kronice v kontextu lounského raně novověkého dějepisectví*. *Porta Bohemica* 5, 2009, s. 42–89.

SCHLESINGER Ludvík, *Zur Geschichtsschreibung der Stadt Brügge*. MVGDDB 29, 1889–1890, s. 193–231.

SCHLESINGER Ludvík, *Hans Kriesches Chronik von Böhmischem Leipa*, MVGDDB 20, 1882, s. 290–312.

- SCHMALE Franz-Josef, Funktion und Formen mittelalterlicher Geschichtsschreibung. Einführung. Mit einem Beitrag von Hans-Werner Goetz. Darmstadt 1985.
- SCHMIDT Heinrich, Bürgerliches Selbstverständnis und städtische Geschichtsschreibung im deutschen Spätmittelalter. Eine Erinnerung. In: Städtische Geschichtsschreibung im Spätmittelalter und in der frühen Neuzeit, Hg. von Peter Johanek. Köln 2000, s. 1–18.
- SCHMIDT Heinrich, Die deutschen Städtechroniken als Spiegel des bürgerlichen Selbstverständnisses im Spätmittelalter. Göttingen 1958.
- SKŘIVÁNEK Milan, Dějepisectví východních Čech od konce 18. století do poloviny 19. století. K myšlenkovému světu kronikářů a dějepisců. In: Pomezí Čech, Moravy a Slezska 10, 2009, s. 9–248.
- SMETANA Jan, Nejstarší kronikářské záznamy litoměřických radních písařů. Vlastivědný sborník Litoměřicko 14, 1978, s. 119–142.
- SMETANA Jan, Vyprávěcí prameny dějepisné vzniklé v Litoměřickém kraji do roku 1835. SAP 22, 1972/1, s. 221–295.
- Das soziale Gedächtnis. Geschichte, Erinnerung, Tradierung. Hg. Harald WELZER. Hamburg 2001.
- Später Humanismus in der Krone Böhmens 1570–1620. Hrsg. von Hans-Bernd HARDER. Dresden 1997.
- Städtische Geschichtsschreibung im Spätmittelalter und in der frühen Neuzeit. Hg. von Peter JOHANEK. Köln 2000.
- STURM Heribert, Der Egerer Losungsschreiber Hans Schönstetter und seine Chronik (1502–1578). In: Heimat und Volk. Forschungsbeiträge zur sudetendeutschen Geschichte. Festschrift für Universitätsprofessor Dr. Wilhelm Wostry zum 60. Geburtstag dargebracht von seinen Schülern. Hg. von Dr. Anton Ernstberger, Brünn – Prag – Leipzig – Wien 1937, s. 247–285.
- ŠMAHEL František, Mezi renesancí a humanismem. Praha 2002.
- Der Tag X in der Geschichte. Hrsg. von Enno BONZ. Stuttgart 1997.
- VILÍM Karel, Kroniky a kronikářství na Teplicku v 16.–19. století. In: Česká beseda o německých i českých kronikách, pamětech a dalších vyprávěcích pramenech. Praha 2006, s. 141–155.
- VLČEK Jaroslav, Dějiny české literatury. Praha 1960.
- VOREL Petr, Rezidenční vrchnostenská města v Čechách a na Moravě v 15.–17. století. Pardubice 2001.
- VOREL Petr, Velké dějiny zemí Koruny české VII. 1526–1618. Praha 2005.
- VOSÁHLOVÁ Veronika, Českolipský kronikář Hans Kriesche a jeho kronika. Bezděz 9, 2000, s. 387–415.
- WRIEDT Klaus, Bürgerliche Geschichtsschreibung im 15. und 16. Jahrhundert. In: Städtische Geschichtsschreibung im Spätmittelalter und in der Zeit frühen Neuzeit, Hg. von Peter Johanek. Böhlau Verlag. Köln – Weimar – Wien 2000, s. 19–50.

Klíčová slova

kroniky – města – raný novověk

chronicles – towns – early modern period